

Dopen in de Bijbel

Persoonlijke aantekeningen (2024)
Thijs Amersfoort

Dopen in de Bijbel

Dopen, een onderwerp dat even terug in de gemeente aandacht heeft gekregen en tot veel discussie heeft geleid. Wat daarin mijns inziens ontbrak was een gesprek op basis van de Bijbel, een goede kritische studie van de teksten. Het is immers de schrift die ons zou moeten leiden in deze kwestie, maar de discussie werd vooral gevoerd op emotie en op "we leren al zo lang dat...". Hoog tijd dus om in de teksten te duiken en het de schrift zelf te laten vertellen. Daarbij ook kritisch onze eigen aannames toetsend, want het helpt niet als we vooringenomen zijn, alleen maar zoeken of we onze eigen ideeën kunnen bevestigen.

Als je de teksten over dopen in de Bijbel nagaat, dan zie je een mooie lijn in de ontwikkeling van het gebruik van dopen, het belang ervan en de plaats ervan voor mensen die tot geloof kwamen. In onderstaande tekst ga ik vrijwel alle plaatsen uit het Nieuwe Testament langs waar dopen aan de orde komt, en kijk steeds wat we hier uit kunnen halen. De citaten komen uit de NCV.

Dopen in de evangeliën

Het dopen is iets dat is voortgekomen uit de wassingen van het Oude Testament, die de priester bijvoorbeeld moest doen om zich te reinigen om in de dienst van God te mogen staan. Dit gebruik is zonder meer interessant om te bestuderen, maar zal hier niet verder uitgediept worden. Wat wel al interessant was aan de rituele wassingen van het Oude Testament, is dat het daar duidelijk al niet meer gaat om letterlijk vuil afwassen, maar al een symbolische handeling was. Het gaat niet om reiniging van de buitenkant, maar van de binnenkant. Dit idee, een wassing om jezelf te reinigen voor God, wordt opgepakt en uitgewerkt in het ritueel van het dopen in het Nieuwe Testament.

Johannes de dooper

In de Bijbel is Johannes de Dooper degene die met een nieuwe vorm van dopen komt. In tegenstelling tot het wassen uit het Oude Testament, waarbij iemand zichzelf waste en reinigde, is hij degene die een ander onderdompelt, wat dopen eigenlijk betekent. Toch is het niet zo dat hij persoonlijk deze "innovatie" gedaan heeft. In de tijd van Jezus was dopen een gebruik dat veel sekten deden als leden wilden toetreden tot de sekte en wat proselieten deden als een van de riten om onderdeel van het verbond met Israël te worden. Het was dus niet vreemd dat Johannes rondging, en nieuwe boodschap had voor het volk, en het volk doopte om

onderdeel te worden van dat nieuwe evangelie. Dit was ook wat ze van de beloofde Gezalfde verwachtten, dat als hij zou komen, hij zou dopen, zo blijkt uit Johannes 1:25, waar afgevaardigden uit de farizeeën Johannes navragen of hij de Gezalfde is, wat hij ontkent.

25 En zij vroegen hem en zeiden tot hem: "Waarom doop jij dan, indien jij niet de Gezalfde bent, noch Elia, noch de Profet?"

Maar laten we de beschrijving van Johannes' doop eens bekijken, zoals in Marcus 1:4,5

4 Johannes de Dopende kwam in de wildernis en verkondigde de doop van berouw tot vergeving van zonden. 5 En tot hem uit gingen heel de landstreek Judea en alle Jeruzalemmers, en zij werden door hem gedoopt in de rivier de Jordaan, hun zonden van harte belijdend.

Johannes was gekomen om de weg voor te bereiden voor Jezus. Om de paden "recht te maken". Hij verkondigde dat het koninkrijk van de hemelen genaderd was, en dat ze berouw moesten hebben. Het volk moest tot inkeer komen, wilde het koninkrijk komen, zoals later ook door Petrus gezegd wordt (Hand 3:19). Ze moesten berouw hebben en zich omkeren, wat dan door de doop symbolisch werd uitgebeeld, en dit was tot vergeving van hun zonden. Het noemen van de Jordaan maakt al duidelijk dat dit een waterdoop is, maar dit wordt duidelijk gemaakt even verderop, als hij zelf zegt:

7 En hij verkondigde, zeggend: "Na mij komt Hij die sterker is dan ik, van Wie ik niet bekwaam ben om, gebukt, de riem van Zijn schoeisel los te maken. 8 Ik doop jullie inderdaad in water, Hij zal jullie echter dopen in heilige geest."

Hij zet daarbij hemzelf tegenover de sterkere, Jezus, en zijn doop in water tegenover Zijn doop in heilige geest, en, zoals hij in eenzelfde frase tegen de farizeeën en sadduceeën toevoegt in Mat 3:11, in vuur. In deze frasen, "in water" en "in geest en vuur", wordt het voorzetsel "in" gebruikt, dat hier duidt op het middel waarin men gedoopt werd. Bij de waterdoop wordt iemand letterlijk ondergedompeld in water. Het onderdompelen in geest en vuur is figuurlijk. Geest en vuur zijn wel de middelen waarmee de handeling uitgevoerd wordt waar op gedoeld wordt, het is geen letterlijk onderdompelen, als in, omsloten worden door een substantie, een vloeistof. Dit werkt in het Nederlands ook bij het woord onderdompelen, bijvoorbeeld iemand die ondergedompeld is in rouw, in werk, in zorgen.

Er wordt in diverse studies vanuit dit vers een lijn helemaal naar Paulus gezien. Johannes lijkt hier te zeggen dat de waterdoop, zoals hij die deed, zou worden vervangen door de doop in geest. In Handelingen zou je zien dat de doop in water langzaam naar de achtergrond verdwijnt, terwijl de doop in de geest op de voorgrond komt, tot hij bij Paulus de enige is. Of deze lijn terecht is, zal ook uit de teksten uit handelingen en Paulus moeten blijken, maar in dit vers is het niet wat Johannes bedoelt. In Matteüs vinden we dezelfde uitspraak in een bredere context, die meer inzicht geeft in de uitspraak:

7 Waargenomen hebbend nu dat veel van de farizeeën en sadduceeën kwamen naar zijn doop zei hij tot hen: "Addergebroed! Wie heeft jullie te kennen gegeven te vluchten van de op het punt staande toorn?" 8 Breng dan vrucht voort die het berouw waardig is. 9 En jullie zouden niet menen te zeggen onder julliezelf: 'Als vader hebben wij Abraham,' want ik zeg jullie dat God uit deze stenen kinderen voor Abraham kan opwekken. 10 De bijl ligt echter al aan de wortel van de bomen. Iedere boom dan die geen uitstekende vrucht geeft wordt omgehakt en in het vuur geworpen. 11 Want ik doop jullie inderdaad in water tot berouw, maar Hij Die na mij komt is sterker dan ik, Wiens schoeisel ik niet bekwaam ben te dragen. Hij zal jullie dopen in heilige geest en vuur, 12 Wiens wan in Zijn hand is, en Hij zal Zijn dorsvloer zuiveren en Zijn graan verzamelen in Zijn bergplaats, maar het kaf zal Hij verbranden met onblusbaar vuur."

Hier ligt meer nadruk op het dopen in vuur. Dit is in de context duidelijk figuurlijk spraakgebruik, wijzend op het gericht (de "toorn" in de tekst) dat Jezus zal brengen bij het aanbreken van het koninkrijk dat Johannes verkondigde. Jezus zelf spreekt vaak ook over oordeel met vuur, zoals over het Gehenna, waar de lijken van Zijn tegenstanders dan geworpen zullen worden. Hij zal het volk zuiveren, en wat niet goed is in vuur verbranden. Johannes kwam dus om ze klaar te maken voor de komst van die dag, maar Jezus zal die dag brengen, door de geest en door het vuur. Een dag met oordeel, waarin de scheiding gemaakt zal worden.

Verder blijkt uit dit incident dat dopen op zichzelf geen magische formule tot redding was, het moest wel gepaard gaan met berouw en vruchten (daden) die daaruit voortkomen. Toch was het dopen wel, net als het wassen bij de priesters, een vast onderdeel van het rein worden voor God, ondanks dat het op zichzelf geen directe uitwerking had. Het was symbolisch, maar wel vereist, en stond dus ook niet los van de daadwerkelijke reiniging, het berouw.

In het vervolg van de evangeliën en in handelingen wordt wel eens terugverwezen naar "de doop van Johannes", als het gaat om mensen die in deze periode gedoopt waren in water (Luk 7:29; Hand 19:3-5)

Als functie van de doop van Johannes wordt wel eens gesproken over "eenwording" en "afscheiding" als een functie van de doop van Johannes. De teksten die we gelezen hebben spreken hier niet direct van. Toch is het niet moeilijk om te zien hoe de doop, bekering en het anders in het leven staan, wat zou leiden tot vergeving van zonden en zo de toorn van God ontsnappen en dus deel krijgen aan het koninkrijk, je samenbond met zij die dat ook gedaan hadden, en je afscheidde van zij die dat niet gedaan hadden. Sterker nog wordt de functie van "afscheiding" gezien in de dopen die in deze teksten aan Jezus toegeschreven worden, het dopen in geest en vuur. Dat maakt scheiding tussen de bomen die wel en geen vrucht opleveren.

Jezus en de discipelen

Een opvallend gedeelte is nog dat Jezus zich door Johannes laat dopen, zoals te lezen is in Mat 3.

13 Toen kwam Jezus vanuit Galilea langs de Jordaan naar Johannes om gedoopt te worden door hem. 14 Johannes echter verbood het hem, zeggend: "Ik heb het nodig door U gedoopt te worden, en U komt naar mij toe!" 15 Jezus echter antwoordde en zei tegen hem: "Laat het nu zo gebeuren, want het betaamt ons alle rechtvaardigheid te vervullen." Toen liet hij het Hem gebeuren.

De doop van Johannes was een doop van berouw tot vergeving van zonden. Had Jezus dit nodig? Was Hij niet zonder zonden? Dat is ook het verzet van Johannes. Knoch legt het in zijn commentaar uit als dat Jezus zich zo verbond met alle anderen die gedoopt waren en het koninkrijk verwachtten. De verbindende functie van de doop. En dat het vooruitwees naar zijn sterven en opstanding, wat Hij ook een doop noemde (Mar 10:38). Jezus zelf geeft als reden: "alle rechtvaardigheid te vervullen". Dat klinkt inderdaad als referenties naar wat Jezus zou bewerken met zijn dood en opstanding, dus dat zou een goede verklaring kunnen zijn.

Ook van belang is het dat Johannes "kwam in een weg van rechtvaardigheid" (Mat 21:32). Hij kwam als voorbereider voor de dienst van Jezus. Hij kwam om de paden recht te maken. Door zich te laten dopen bevestigt Jezus de betrouwbaarheid van Johannes' missie, en kan Hij

hierna voortzetten wat Johannes voorbereid had, om inderdaad uiteindelijk "alle gerechtigheid te vervullen".

We zien hierna ook dat Jezus het werk van Johannes doorzet en overneemt. We lezen in Johannes 3:

26 En zij kwamen naar Johannes toe en zeiden tot hem: "Rabbi, Hij Die met jou was aan de andere zijde van de Jordaan, van Wie ú getuigd hebt – zie, Deze doopt en allen komen naar Hem toe!" 27 Johannes antwoordde en zei: "Een mens kan niet iets ontvangen indien het niet aan hem gegeven zou worden uit de hemel. 28 Jullie getuigen zelf van mij dat ik gezegd heb: 'Ík ben niet de Gezalfde,' maar: 'Ik ben afgevaardigd voor Hem.' 29 Wie de bruid heeft is de Bruidegom. De vriend van de bruidegom echter, die staat en Hem hoort, verheugt zich met vreugde vanwege de stem van de bruidegom. Deze vreugde van Mij dan is vervuld. 30 Hij moet groeien, ik echter minder worden.

Hier is duidelijk te zien hoe Jezus Johannes' werk voortzet en overneemt. Wat verder opvallend is, is dat Jezus, ondanks dat Johannes zei dat Hij die na hem kwam met geest en vuur zou dopen, hier dus ook met water doopt. Blijkbaar was Johannes uitspraak over hoe Jezus zou dopen dus niet exclusief bedoeld, waterdoop uitsluitend.

Andere gebruiken van de woorden

De woorden voor dopen worden ook nog op andere manieren gebruikt dan deze drie dopen, dopen in water, vuur en geest.

De basisbetekenis van het woord voor dopen, onderdompelen, komt goed naar voren in Marcus 7:

4 en van de markt komend, indien zij zich niet besprenkelen, eten zij niet; en er zijn vele andere dingen die zij hebben meegenomen om vast te houden, zoals het onderdompelen van bekens en kannen en koperen vaatwerk en ledikanten)

Verder gebruikt Jezus de doop dus nog figuurlijk om naar zijn dood te verwijzen in Mar 10:

38 Jezus echter zei tot hen: "Jullie weten niet wat jullie verzoeken. Kunnen jullie de beker drinken die Ík drink of met de doop waarmee Ík gedoopt word gedoopt worden?"

Sprekend over zijn lijden en sterven, gebruikt Jezus de figuren van de beker en de doop, zie ook Luk 12:50. Dit figuurlijk gebruik van dopen als sprekend over het sterven was nieuw. Dopen had nog niet de betekenis ontwikkeld die we vinden in Romeinen 6, en later in de theologie duidelijker verwoord werd, dopen als beeld van (met Hem) sterven en opstaan. We zouden dus voorzichtig moeten zijn dit beeld hier gelijk in te lezen, al is het mogelijk dat Jezus het nieuwe beeld hier introduceert. In andere Griekse teksten werd het werkwoord voor dopen, onderdompelen, nog wel eens gebruikt om te zeggen ergens door overdonderd of overspoeld te zijn, door ongeluk of zorgen. Dit werkt in het Nederlands ook enigszins met het woord "onderdompelen". Het kan ook dit gebruik zijn dat "dopen" geschikt maakte om over Zijn aanstaande lijden te praten.

Het zogeheten zendingsbevel

Een van de meest aangehaalde teksten over dopen komt uit wat met het zendingsbevel noemt, zoals we die lezen in Matteüs 28:

18 En genaderd sprak Jezus tot hen, zeggend: "Mij is gegeven alle autoriteit in hemel en op de aarde. 19 Gegaan dan, maak alle natiën leerlingen, hen dopend in de naam van de Vader en van de Zoon en van de heilige geest, 20 hen onderwijzend alles te bewaren, al wat Ik jullie opdracht gegeven heb. En zie, Ik ben met jullie, alle dagen, tot de afsluiting van het tijdperk! Amen."

De opdracht is om alle natiën leerlingen te maken en te onderwijzen, en hen te dopen in (naar binnen in) de naam van de Vader en van de Zoon en van de heilige geest. Deze formulering is opvallend, en lijkt iets weg te hebben van de drie-eenheid. Het komt in alle vroege handschriften voor, maar zou ontbreken bij vroege kerkvaders die dit vers aanhalen. Mogelijk een hele vroege toevoeging? Ik moet het nog eens onderzoeken. Hoe dan ook, wat betreft het dopen hier, is het een opvallende opdracht. Er wordt niet verteld waarin ze gedoopt worden, maar de algemene aanname dat dit over dopen in water gaat lijkt me wel aannemelijk, aangezien tot nu toe alle gevallen van dopen in geest expliciet als zodanig zijn aangeduid, en dopen in water verder het normale gebruik lijkt.

Maar verder sluit ik me wel aan bij wat eerdere studies over dit gedeelte schrijven. Het lijkt er inderdaad op dat de discipelen die deze opdracht kregen dit niet opgevat hebben als een opdracht die zij in hun dagen moesten vervullen, want zij zijn niet naar de natiën gegaan, noch vinden we ergens dat ze dopen in deze formulering. Mogelijk is dit dan een opdracht voor de tijd dat het koninkrijk gaat aanbreken. Dat het aansluit bij de profetieën dat Israël in die tijd het evangelie over de aarde zal

brengen. Opvallend is dan wel dat blijkbaar in die toekomst dopen (in water) nog steeds een plaats heeft.

Terecht merken de studies ook op dat het niet klopt dat men in onze tijd met deze verzen aan de haal gaat, omdat het een opdracht voor de discipelen is, en waarschijnlijk ook niet voor deze tijd. Aan de andere kant is de conclusie dat, omdat aan hen de opdracht gegeven is de natiën te dopen, het dus verkeerd is als mensen uit de natiën nu anderen uit de natiën dopen, wat kort door de bocht, dan lees je dit gedeelte onnodig exclusief.

Dopen in handelingen door de discipelen

Na de ontwikkeling en het gebruik van dopen in de evangeliën te hebben onderzocht, is het goed te kijken hoe de discipelen dit gebruik verder voortzetten en ontwikkelden in handelingen.

Heilige geest met Pinksteren

Wat Johannes bedoelde met "gedoopt worden in heilige geest" wordt in Handelingen duidelijk gemaakt bij de uitstorting van de geest met Pinksteren. Direct voorafgaand aan het verhaal dat Jezus naar de hemel gaat lezen we in hoofdstuk 1:

4 En hen vergezellend droeg Hij (Jezus) hen op niet te vertrekken vanuit Jeruzalem, maar de belofte van de Vader af te wachten, "die jullie gehoord hebben van Mij, 5 want Johannes heeft inderdaad met water gedoopt, jullie zullen echter gedoopt worden in de heilige geest, niet lang na deze dagen."

...

8 Maar jullie zullen kracht ontvangen wanneer de heilige geest op jullie komt, en jullie zullen Mijn getuigen zijn, zowel in Jeruzalem als in heel Judea en Samaria, en tot het uiterste van de aarde."

Het gedoopt worden in de heilige geest is dus het ontvangen van kracht. Dit gebeurde toen zij in Jeruzalem bijeen waren en met Pinksteren de geest op hen viel in hoofdstuk 2, waar we ook lezen dat ze gelijk gaan getuigen in Jeruzalem, zoals voorgezegd:

4 En zij werden allen gevuld met heilige geest en begonnen te spreken in andere talen, zoals de geest hen gaf af te kondigen.

Hier wordt het ook nog "gevuld worden met de heilige geest" genoemd. De discipelen hadden de heilige geest eerder al van Jezus ontvangen (Joh 20:22), en Hij had hun verstand al geopend (Luk 24:45), maar wat ze nog nodig hadden was kracht en vervuld worden met heilige geest om te kunnen getuigen met kracht en wonderen, zoals ze gedaan hebben vanaf Handelingen 2.

Dopen in water als voorwaarde

In de toespraak die Petrus hield na deze doop in de geest wordt de doop wederom genoemd. Als hij met zijn toespraak zijn Joodse toehoorders in het hart getroffen heeft, en zij vragen wat ze zouden doen, dan zegt Petrus:

38 Petrus nu verklaarde tot hen: "Heb berouw en laat eenieder van jullie gedoopt worden in de naam van Jezus Christus tot vergeving van jullie zonden, en jullie zullen het geschenk van de heilige geest ontvangen. 39 Want voor jullie is de belofte en voor jullie kinderen en voor allen die veraf zijn, al wie ook maar onze Heer de God tot Zich roept." 40 Bovendien, met meer andere woorden betuigde hij en sprak hen aan, zeggend: "Word gered uit deze kromme generatie!"

Hoewel niet expliciet genoemd, is er geen twijfel dat in vers 38 wordt verwezen naar de waterdoop, zoals meestal het geval is als dopen zonder verdere toevoeging voorkomt. Het kan niet de doop in de geest zijn, het is namelijk ná deze doop dat ze de geest zouden ontvangen. We zien hier ook een voortzetten van de boodschap die al bij Johannes klonk. Het volk moest berouw hebben en zich laten dopen. Maar nu was dus de toevoeging dat ze daarna de geest zouden ontvangen. En ze moesten dat doen, berouw hebben en zich laten dopen, om gered te worden, zo mogen we opmaken uit de bewoording van vers 40, net zoals berouw en dopen nodig waren bij Johannes om deel te krijgen aan het koninkrijk. Nog steeds is dus de houding en gesteldheid (berouw) en de symbolische handeling (dopen) iets dat ze zouden doen voor redding. Je zou het dus een voorwaarde kunnen noemen.

Daarnaast is het opvallend dat, hoewel Johannes de doop in geest en vuur koppelde aan Degene die na hem kwam, in tegenstelling tot zijn doop in water, nu deze doop in de geest gekomen is, de doop in water nog springlevend is. Opnieuw moeten we concluderen dat de uitspraak van Johannes dus niet zo exclusief is als hij vaak uitgelegd wordt. En het zal een terugkerend refrein in Handelingen worden, dat de natuurlijke reactie op tot geloof komen steeds is dat men zich liet dopen.

Andere gevallen van waterdoop

Het gedoopt worden in water was dus nog steeds de handeling die hoorde bij het tot geloof komen en toetreden tot de gemeenschap, en zou dus zelfs een voorwaarde genoemd kunnen worden. Het is daarom ook niet verbazingwekkend dat in de verhalen waarin de discipelen verder gaan met het evangelie brengen en mensen tot geloof komen, deze mensen gedoopt worden. In hoofdstuk 8 lezen we over de Samaritanen:

12 Toen zij echter Filippus geloofden, die het evangelie verkondigde aangaande het koninkrijk van God en de naam van Jezus Christus, werden zij gedoopt, zowel mannen als vrouwen.

...

14 De afgevaardigden nu in Jeruzalem, gehoord hebbend dat Samaria het woord van God had ontvangen, vaardigden naar hen toe Petrus en Johannes af, 15 die afgedaald baden voor hen, zodat zij heilige geest zouden ontvangen, 16 want tot nog toe was het niet op iemand van hen gevallen, maar gedoopt behoorden zij alleen toe aan de naam van de Heer, Jezus. 17 Toen legden zij de handen op hen, en zij ontvingen heilige geest.

Ook in dit geval volgt de uitstorting van de geest op het dopen in water, maar met enige vertraging. Er is een apart opleggen van handen voor nodig. Enkele studies uit de Amerikaanse URs wijdden dit aan de gebruikte titel, het gedoopt zijn in de de naam van de Heer, Jezus. Deze conclusie is afhankelijk van hoe je het hier vertaald, of je het werkwoord *huparcho* vertaald met het trefwoord "toebehoren", of zoals het ook vaak gebruikt wordt in de betekenis "zijn". De studies in de URs zijn geschreven voor het werk aan de CLNT was afgerond, en daar vertaalden ze uiteindelijk ook "yet only, having been baptized, they belonged to the name of the Lord Jezus", waarmee niet de titel meer de duidelijke oorzaak is van waarom ze de geest nog niet hadden. Dan wordt, zoals nu ook in de NCV, simpel het feit gesteld dat ze alleen nog toebehoorden aan de naam, zonder die naam als reden aan te duiden. Als je *huparcho* echter als "zijn" vertaald, wat dus zou kunnen en we vaker gedaan hebben, dan krijg je, zoals de meeste moderne vertalingen hebben: "maar zij waren alleen gedoopt in de naam van de Heer, Jezus".

Overigens is in Handelingen 19:5,6 duidelijker dat de mensen gedoopt worden in de naam van de Heer Jezus en dat ook daar het nodig is om door handoplegging de geest te krijgen. Ook is daar wel weer te zien dat de geest die ze door handoplegging verkregen op hen kwam en hen krachten gaf, net als bij de discipelen, en dus niet het krijgen van de geest is die wij allen

hebben als we tot geloof komen. Niet alle dopen in geest of door geest zijn dus op een hoop te gooien. Daarover later meer.

Even verderop in het hoofdstuk vinden we nog een verhaal van de eunuch die tot geloof komt:

36 Terwijl zij nu verder gingen over de weg kwamen zij bij wat water, en de eunuch verklaarde: "Zie, water! Wat belet mij gedoopt te worden?" 38 En hij beval de wagen te laten stilstaan, en beiden daalden af in het water, zowel Filippus als de eunuch, en hij doopte hem.

Dit gedeelte geeft verder weinig nieuwe informatie, aangezien er wel af te leiden is dat het in water is, maar verder niets over titels, wat de geest doet, en het ook meer spontaan lijkt te gebeuren dan als opdracht. Wel was in de ogen van de eunuch blijkbaar het logische antwoord op tot geloof komen om zich te laten dopen. Het terugkerende refrein in Handelingen.

Als laatste wordt door de discipelen in handelingen 10 nog de proseliet Cornelius gedoopt. We lezen over die gebeurtenis:

44 Terwijl Petrus nog deze uitspraken sprak, viel de heilige geest op allen die het woord hoorden. 45 En de gelovigen uit de besnijdenis waren buiten zichzelf, al wie samen met Petrus gekomen waren, dat ook over de natiën het geschenk van de heilige geest uitgegoten was, 46 want zij hoorden hen spreken in talen en God groot maken. Toen antwoordde Petrus: 47 "Iemand kan toch niet het water beletten zodat dezen niet gedoopt worden, die de heilige geest hebben ontvangen, zoals ook wij?" 48 En hij gelaste hen gedoopt te worden in de naam van Jezus Christus. Toen vroegen zij hem enige dagen te blijven.

Hier zien we dat de volgorde is omgedraaid. Alleen al door het horen van het getuigenis van Petrus over Jezus' dood en opstanding viel de geest op Cornelius en de zijnen. Ook hier is het weer het komen van de geest op hen, wat gepaard ging met de wonderlijke tekenen als het spreken in vreemde talen. Dit was blijkbaar nodig bij Petrus om hem tot de onvermijdelijke conclusie te laten komen dat God ook iemand uit de natiën aanvaardt (zie ook 11:18), door hem zo duidelijk de geest te geven: iemand kan deze niet-Jood toch niet het water beletten, als de geest zo duidelijk maakt dat het ook aan hen gegeven is?

Bijzonder is ook dat Petrus, in hoofdstuk 11, terugkijkend op deze man met een voorhuid (vers 3) en uit de natiën (vers 18) de geest ontving, het linkt aan dezelfde belofte die met Pinksteren in vervulling ging:

16 Nu werd ik herinnerd aan de uitspraak van de Heer, toen Hij zei: 'Johannes doopt inderdaad met water, jullie echter zullen gedoopt worden in heilige geest.' 17 Indien dan God het gelijke geschenk geeft aan hen als ook aan ons, zij die vertrouwden op de Heer Jezus Christus, wie was ik – bij machte God te beletten?"

Het was ook dezelfde doop in geest die Cornelius kreeg, met hetzelfde effect: ze begonnen in talen te spreken.

Deze andere gevallen van waterdoop, en de volgorde met het verkrijgen van de geest, worden in de eerdere studies aangehaald om te laten zien dat in handelingen een overgangperiode is waarin waterdoop en doop in geest naast elkaar bestaan, maar de doop in geest langzaam de overhand krijgt, tot hij na handelingen 28 de enige is. Problematisch met deze stelling is dat de doop in geest zoals in deze gevallen gebeurt iets totaal anders is dan een "doop in geest" bij Paulus (als je al over één doop in geest bij hem kan spreken) en dus niet op een lijn gelegd kan worden. Ook is er geen verandering te zien bij de discipelen wat betreft het belang van de waterdoop. Het terugkerende refrein in Handelingen is steeds: ze kwamen tot geloof, en werden gedoopt. Het is de natuurlijke reactie op tot geloof komen. Of de doop in geest nu ervoor of erna kwam, er is geen aanwijzing dat hoe Petrus het neergelegd heeft in Handelingen 2 gaandeweg is veranderd. Dat berouw en dopen noodzakelijk zijn voor redding, en ze de geest zullen krijgen, is niet iets dat verandert in een van deze voorbeelden. Die redenatie lijkt me dus niet op deze voorbeelden gebouwd te kunnen worden. Interessanter is om te kijken hoe dopen nog in de veel latere brieven aan de besnijdenis en door Paulus omschreven worden.

Dopen in de brieven aan de besnijdenis

Om te zien of het gebruik van dopen gaandeweg naar de achtergrond verdwenen is, of niet meer van belang is geworden, kunnen we kijken naar de latere besnijdenisbrieven. We vinden dopen nog in de eerste Petrusbrief en de Hebreeënbrief. Beide brieven zijn waarschijnlijk geschreven na handelingen 28, nadat het koninkrijk al uit het zicht geraakt was. Mocht de eerder gegeven uitleg kloppen dan zou de doop in water hier al verdwenen zijn. Dan is het interessant te zien of dit terug te vinden in de brieven.

In 1Pet 3 lezen we:

17 Want het is beter voor goed doen te lijden, indien de wil van God dat moge willen, dan voor kwaad doen, 18 omdat ook Christus eenmaal aangaande de zonden voor ons gestorven is, de Rechtaardige voor de onrechtvaardigen, opdat Hij ons naar God zou leiden; ter dood gebracht inderdaad in het vlees, maar levend gemaakt in geest, 19 waarin Hij, ook gegaan naar de geesten in de gevangenis, verkondigd heeft 20 aan hen die eens weerspanning waren, toen het geduld van God wachtte in de dagen van Noach, terwijl de ark toebereid werd, waarin weinig, dat is, acht zielen, gered werden door het water heen, 21 welk tegenbeeld ook jullie nu redt, de doop (niet het afhalen van vuilheid van het vlees, maar het dringend verzoek van een goed geweten tot God), door de opstanding van Jezus Christus, 22 Die aan de rechterhand van God is, de hemel binnengegaan, terwijl aan Hem boodschappers en autoriteiten en krachten onderschikt zijn.

In een zin met een lengte waar zelfs Paulus trots op zou zijn geweest, haalt Petrus aan hoe bij Noach de mensen in de ark gered werden door het water heen. Op eenzelfde manier, lezen we in een tussenzin, redt nu de doop, door water heen, hen nu. Het is duidelijk dat het hier gaat om dopen in water en dat dit door Petrus nog steeds, in combinatie met berouw, leidt tot redding. Er is hier dus geen spoor van een afgeschafte waterdoop, het gebruik is nog altijd even belangrijk voor Petrus en de gemeente waaraan hij schreef.

In de Hebreeënbrief komen we het ook nog tweemaal tegen, allereerst in hoofdstuk 6, lezend vanaf het eind van hoofdstuk 5:

11 Aangaande dat zijn er voor ons veel en moeilijk uit te leggen woorden te zeggen, daar jullie loom zijn geworden in het horen. 12 Want hoewel jullie ook leraren moesten zijn vanwege de tijd, hebben jullie weer behoefte aan iemand om jullie te onderwijzen wat de grondbeginselen van het begin van de woorden van God zijn, en jullie zijn behoefte aan melk gaan hebben, en niet aan vaste voeding. 13 Want allen die deelhebben aan melk zijn onervaren in het woord van rechtvaardigheid, want hij is onmondig. 14 Voor de volwassenen echter is de vaste voeding, voor hen die vanwege de gewenning de zintuigen geoefend hebben voor onderscheiding van zowel het uitstekende als het kwade.

6:1 Daarom, het woord van het begin van Christus achtergelaten hebbend, zouden wij tot volwassenheid gebracht worden (niet weer het fundament neerwerpend van berouw van dode werken en geloof in God, 2 van het onderwijs van dopen en het opleggen van handen en de opstanding van doden en het oordeel gedurende de tijdperken).

De schrijver wil graag diepgaand onderwijs geven, maar vraagt zich af of zijn hoorders hier wel klaar voor zijn. Hij wil daarom het elementaire onderwijs achter zich laten. Niet omdat het niet meer waar of waardevol zou zijn – berouw van dode werken van geloof is niet minder zinvol geworden, evenals opstanding en oordeel – maar dit onderwijs moet als fundament op een gegeven moment liggen, en dan moet het niet meer nodig zijn dat onderwijs te krijgen. Dan kan je dat achter je laten, en je bezighouden met onderwijs dat meer "voor gevorderden" is.

Wat zegt dit over dopen? Niet zo veel. Er is uit de tekst niet duidelijk wat het "onderwijs van dopen (meervoud)" inhoudt, wat dit zegt over waterdoop, over doop in geest etc. Ik denk dus niet dat dit vers geschikt is iets te zeggen over hoe de dopen zich tot elkaar verhouden, anders dan dat het onderwijs van dopen als elementair wordt beschouwd.

Een laatste voorkomen van het woord dopen in de brieven vinden we in Hebrëeën 9:

8 Hiermee maakte de heilige geest duidelijk dat de weg van de heilige plaatsen vooralsnog niet openbaar gemaakt was als de eerste tent nog plaats had, 9 wat een parabel is voor de tegenwoordige periode, overeenkomstig welke zowel naderingsgeschenken als offers gebracht worden, die hem die God dient niet kunnen volmaken betreffende het geweten, 10 alleen in voedsel en dranken en onderscheiden onderdompelingen, en voorschriften van het vlees die op hen liggen tot aan de periode van herstel.

De eerste tent en de tempel scheidde God af van de mensen. De hogepriester kwam eenmaal per jaar in het heilige der heilige, maar de weg naar God was niet open. Dit is een parabel van de tegenwoordige tijd. Hoe? Dat de wassingen, de onderdompelingen hier, later verdwenen, vervangen door doop in geest? Daar gaat dit stuk niet over. Als we doorlezen vinden we over die onderdompelingen of wassingen:

11 Christus nu is gearriveerd als Hogepriester van de op het punt staande goede dingen door de grotere en volmaaktere tent, niet met handen gemaakt, dat is, niet van deze schepping. 12 Evenmin is Hij door bloed van geitenbokken en kalveren, maar door Zijn eigen bloed, eens voor altijd binnengekomen in de heilige plaatsen, verlossing gedurende de tijdperken gevonden hebbend. 13 Want indien het bloed van geitenbokken en stieren en de as van een vaars, de ontwijden besprenkelend, tot reinheid van het vlees heiligt, 14 hoeveel meer zal het bloed van Christus, Die, door de geest gedurende de tijdperken, Zichzelf smetteloos gebracht heeft als offer voor God, jullie geweten reinigen van dode werken, tot het dienen van de levende en waarachtige God?

De rituele wassingen met water zijn hier vervangen door het wassen in het bloed van Christus. Waar het water dit niet kon, kan het bloed ons wel reinigen. Dit stuk tekst gaat niet over dopen in water of dopen in geest, en welke al dan niet nog in gebruik is.

Vooral de tekst uit 1Petrus is dus nog interessant voor ons begrip, aangezien daar het dopen in water nog gewoon helemaal aanwezig lijkt te zijn, onveranderd sinds het begin van handelingen. Zo lijkt er bij de discipelen geen enkele verandering te zijn in hoe naar de waterdoop gekeken werd. Tot en met het eind blijft het in gebruik en van belang, met berouw, voor redding.

Dopen in handelingen bij Paulus

Bij de discipelen hebben we dus de lijn gevonden, dat in handelingen de waterdoop in gebruik bleef tot aan het eind, en dat de doop in de geest daar vanaf Pinksteren bij kwam. Maar als wij willen weten hoe dit voor ons zit, dan zullen we uiteindelijk toch bij Paulus moeten kijken. Laten we dus nagaan in handelingen en zijn brieven wat we over dopen bij hem kunnen vinden. Deed hij aan waterdoop? Wat betekende waterdoop daar? Was het een voorwaarde of niet? Blijft waterdoop een gebruik of verdwijnt het?

Paulus zelf gedoopt

Dopen bij Paulus vinden we in handelingen als eerste bij zijn eigen doop. Nadat hij door Jezus stil is gezet voor Damascus en blind is geworden, en na drie dagen door Ananias weer ziende wordt en zijn roeping ontvangt, laat hij zich ook dopen, zo lezen we in Handelingen 22:

16 En nu, waarom aarzel je? Opgestaan, laat je dopen je en je zonden afwassen, Zijn naam aangeropen hebbend.

Een studie merkte over dit vers eens op dat de vorm voor dopen hier mediaal is, en Paulus dus zichzelf gedoopt moet hebben, dat hij zich vooral niet liet dopen door iemand van het koninkrijksevangelie. Zo zonderde hij zich daar al van hen af. De betekenis van de mediale vorm is echter niet altijd reflexief. Per werkwoord moet je nagaan wat deze vorm precies wil zeggen. Soms is het gewoon actief, soms reflexief, soms passief, maar dan is het onderwerp er op een andere manier bijzonder bij betrokken. Als je alle voorkomens van de mediale vorm van dopen langsgaat, dan zie je dat het altijd passief gebruikt wordt, niet dat het onderwerp zichzelf doopt. In Marc 1:5 is dat helemaal duidelijk, als er expliciet bij staat dat ze door Johannes gedoopt worden. Joh 3:23 is cryptischer, maar daar is het in de NCV toch ook gewoon consequent passief vertaald. Hier is het dus ook passief vertaald, "laat je dopen", in overeenstemming met Handelingen 9:18, waar direct een passieve vorm gebruikt wordt voor dezelfde gebeurtenis.

Paulus doopte dus niet zichzelf, hij werd wel degelijk door iemand anders gedoopt, en dat was waarschijnlijk een gelovige Jood. Maar tegelijkertijd lijkt mij dit gegeven niet van groot belang voor onze studie.

Gevangenbewaarder

Nadat Paulus en Barnabas afgescheiden zijn van de andere broeders om hun eigen weg te gaan, onder de natiën, om daar het evangelie te verkondigen, vinden we in handelingen 16 een interessant verhaal over de gevangenvaarder van Filippi:

26 Plotseling echter vond er een grote beving plaats, zodat de fundamenten van de gevangenis geschokt werden. En direct werden alle deuren geopend en van allen de boeien losgemaakt. 27 De gevangenvaarder echter kwam uit de slaap en nam waar dat de deuren van de gevangenis geopend waren. Het zwaard getrokken hebbend stond hij op het punt zichzelf om te brengen, van oordeel zijnd dat de gebonden ontsnapt waren. 28 Paulus riep echter met luide stem, zeggend: "Jij zou jezelf niets kwaads bedrijven, want wij zijn allen hier." 29 Hij verzocht nu lichten en sprong naar binnen, en sidderend geworden viel hij voorover voor Paulus en Silas, 30 en hen voorafgegaan naar buiten verklaarde hij: "Heren, wat moet ik doen opdat ik gered zou worden?" 31 Zij echter zeiden: "Vertrouw op de Heer Jezus, en je zal gered worden, jij en jouw huis." 32 En ze spraken tot hem het

woord van de Heer, tezamen met allen in zijn woonhuis. 33 En hen meegenomen hebbend in dat uur van de nacht baadde hij van hen de slagen af, en hij werd gedoopt, hij en zijn huisgenoten gezamenlijk, direct. 34 Hen bovendien omhoog geleid hebbend naar zijn huis plaatste hij voor hen een tafel, en juichte met het gehele huis, gelovend in God.

Paulus, onder de natiën om daar zijn evangelie te verkondigen, brengt door zijn handelingen deze heidense gevangenvaarder tot geloof. Deze man vraagt dezelfde vraag als de Joden aan Petrus na zijn toespraak: wat moet ik doen om gered te worden? Het antwoord is, geheel in lijn met Paulus verdere evangelie: geloof alleen. Dopen wordt niet genoemd als voorwaarde, zoals dat nergens in zijn brieven is. Deze man was, toen hij geloofde, dus gered, onderdeel van het lichaam. Hij had Gods geest gekregen, zoals alle gelovigen volgens de brieven van Paulus. En toch wordt deze man nog gedoopt. Weer het refrein in Handelingen.

Dit verhaal leidt, zo heb ik gemerkt, tot ongemak bij hen die menen dat bij Paulus' boodschap aan ons heidenen de waterdoop geen plaats heeft of heeft gehad. Men probeert Paulus ver weg te houden van het hier in water gedoopt hebben van de gevangenvaarder. Er wordt gezegd dat er niet bij staat dat de gevangenvaarder in water gedoopt is, en het was door Paulus, dus hier moet de doop in geest bedoeld worden. Of een ander, die wel accepteert dat het hier om een waterdoop gaat, meent dat niet Paulus maar Silas, als voornaam iemand in de koninkrijksbediening, de man gedoopt moet hebben. In mijn ogen zijn dit echter allemaal kromme en vreemde redeneringen die vooral de logische conclusie uit de tekst willen vermijden omdat het niet bij hun overtuiging past. Het dopen staat direct na het afwassen van de slagen, dus het is meer dan logisch dat dit met water gebeurde. Als niet staat gespecificeerd waarin gedoopt wordt, was het tot nu toe altijd water. Er staat niet wie er de man doopte, maar dat maakt ook niet uit. Hier wordt, op een reis van Paulus, als hij zijn evangelie aan de natiën brengt, een heidense man nadat hij tot geloof gekomen is in water gedoopt. Blijkbaar was dat op dat moment dus iets dat geen enkel probleem was onder het evangelie van Paulus. Dat lijkt mij de enige logische conclusie uit dit gedeelte.

Interessant is overigens ook nog dat dopen in water hier onder het evangelie van Paulus blijkbaar een hele andere lading heeft dan bij de discipelen. Het is nog steeds een handeling die als symbool hoorde bij het tot geloof komen, maar het was niet langer meer een voorwaarde. Alleen geloof was dat nog, voor zover je dat een voorwaarde kan noemen. Als het niet meer een voorwaarde is, blijft alleen nog maar de symbolische waarde

over. Bij Paulus zie je dus nog altijd dat dopen in water voorkomt, maar met een andere lading, alleen nog als beeld.

In Korinte

De volgende keer dat we over dopen lezen bij Paulus is als hij in Korinte komt en daar het evangelie verkondigt. Daarvoor is hij net in Athene geweest, heeft hij op de areopagus de opgestane Christus verkondigd, en zijn er enkelen tot geloof gekomen daar. We lezen in dat geval overigens niets over of zij gedoopt werden. Maar over de verkondiging in Korinte lezen we in hoofdstuk 18:

4 Hij discussieerde nu in de synagoge op iedere sabbat, zowel Joden als Grieken overtuigend. 5 Toen echter vanaf Macedonië zowel Silas als Timoteüs naar beneden kwamen, werd Paulus gedrongen in het woord, de Joden betuigend dat Jezus de Gezalfde is. 6 Terwijl zij echter zich verzetten tegen hem en hem lasterden, klopte hij de bovenkleden af en zei tegen hen: "Jullie bloed zij op jullie hoofd! Ik ben rein! Vanaf nu zal ik naar de natiën gaan." 7 En verdergegaan vandaar kwam hij binnen in het woonhuis van iemand met de naam Titus Justus, die God vereerde, wiens woonhuis aangrenzend was aan de synagoge. 8 Crispus nu, de overste van de synagoge, geloofde in de Heer, tezamen met geheel zijn huis. En velen van de Korintiërs, het horend, geloofden en werden gedoopt.

We zien dat Paulus eerst in de synagoge predikt, en zowel Joden als Grieken overtuigt. Daarna, als de Joden zich tegen hem gaan verzetten, gaat hij verder in het huis van Titus Justus, een godsvereerder. En dan lezen we dat velen van de Korintiërs geloofden en werden gedoopt, en wordt het refrein van handelingen weer opgepakt. Dit is opnieuw een gedeelte waar ik veel ongemak bij bespeur bij hen die Paulus willen weghouden van al het waterdopen. Wat er staat wordt klein gepraat, dat er maar enkelen gedoopt zouden zijn, en dat het alleen maar Joden of proselieten zouden zijn. Er zou geen heiden hier met water gedoopt zijn, zeker niet door Paulus! En als hij (Joden of proselieten) gedoopt heeft, dan was dat in zijn koninkrijksbediening, niet onder zijn eigen evangelie voor de natiën. De logische lezing uit dit vers lijkt mij echter dat zowel Joden als Grieken luisterden (vers 4), zowel Joden en Grieken, velen zelfs, tot geloof kwamen én zich lieten dopen (vers 8).

In zijn brief aan de Korintiërs, een brief die Paulus dus later stuurde aan hen die door zijn prediking hier tot geloof gekomen zijn, blikt hij terug op

dit dopen, in een vers dat vaak wordt aangehaald als het gaat over dopen en Paulus, in 1Kor 1:

13 Is Christus gedeeld? Is wellicht Paulus voor jullie gekruisigd? Of zijn jullie in de naam van Paulus gedoopt? 14 Ik dank God dat ik niemand van jullie gedoopt heb behalve Crispus en Gajus, 15 opdat niemand zou zeggen, dat jullie in mijn naam gedoopt zijn. 16 Ja, ik heb ook nog het huis van Stefanus gedoopt; verder weet ik niet, of ik iemand anders gedoopt heb. 17 Want Christus heeft mij niet afgevaardigd om te dopen, maar om het evangelie te verkondigen, niet met wijsheid van woorden, opdat het kruis van Christus niet leeggemaakt wordt.

De Korintiërs, die in hun vleselijke denken verdeeld raakten, en zeiden bij een bepaalde leraar of apostel te horen, Paulus, Apollos, Kefas; anderen zeiden van Christus te zijn. Dan zegt hij: "Of zijn jullie in de naam van Paulus gedoopt?" Dit is natuurlijk een retorische vraag. Als ze in zijn naam gedoopt waren, dan konden enkelen inderdaad zeggen bij het clubje van Paulus te horen. Ze waren waarschijnlijk dus in de naam van Christus gedoopt, zoals we vaker terugvinden. Dan gaat Paulus door te zeggen dat hij blij is dat hij maar enkelen van hen gedoopt heeft. Betekent dit dat er sowieso maar enkelen gedoopt waren? Nee, alleen dat Paulus er maar enkelen eigenhandig gedoopt had. De retorische vraag "Of zijn jullie in de naam van Paulus gedoopt" is interessant. Het veronderstelt dat degenen die aangesproken worden, "jullie", dus gedoopt zijn. Niet "enkelen van jullie", maar "jullie". Dit wordt ook gesuggereerd in de formulering in Handelingen 18:8, waar we lezen dat velen geloofden en gedoopt werden.

Men maakt wel eens de bewering dat we Paulus' optreden en dopen in Korinte en elders moeten scheiden in zijn bediening voor de natiën en zijn koninkrijksbediening. Het dopen deed hij voor de Joden onder de koninkrijksbediening, niet voor de heidenen. Ik merk hier alleen niets van terug in deze teksten. Paulus komt in Korinte, en verkondigt het evangelie aan zowel Joden als heidenen. En aan diezelfde gemeente schrijft hij later zijn brief, een brief waar zijn evangelie in staat. En volgens die brief schrijft hij aan Joden en Grieken. Ook de Joden tot wie hij in Korinte sprak zijn dus onderdeel geworden van de gemeente, het lichaam, van de groep die Paulus' eigen evangelie geloofden. Ik zie daarin niets van een aparte koninkrijksbediening voor de Joden, alsof Paulus in de synagoge de Joden en proselieten wilde winnen voor het besnijdenisevangelie, om vervolgens, als hij de drempel van de synagoge over gaat, de heidenen voor zijn eigen evangelie probeert te winnen. Dat strookt niet met hoe het er staat. Het strookt ook niet met de verdeling die in Gal 2:7 is gemaakt. Daar staat

duidelijk dat Paulus niet het besnijdenisevangelie zou brengen, maar juist het evangelie van de voorhuid aan de natiën. Dat is precies wat hij aan het doen is op deze reis, en dus ook in Korinte. En de Korintegemeente waar Paulus zijn evangelie aan bracht en zijn brief naar schreef bestond uit Joden en Grieken.

Excursus – twee bedieningen?

Wellicht is het interessant nog even iets algemener op dit idee in te gaan. Had Paulus twee aparte bedieningen, voor Joden een andere dan voor de heidenen die hij tegenkwam? Zo ja, dan kan je inderdaad proberen het dopen uit te leggen als onderdeel van zijn bediening aan de Joden. Het was immers een Joods gebruik.

We zagen al dat deze conclusie voor de gemeente in Korinte niet op lijkt te gaan. Uit de tekst maak ik op dat Paulus' aanpak bij de Joden die hij tegenkwam was dat hij hen eerst probeerde te laten zien dat Jezus de Gezalfde was, dus de voorzegde Messias. En als ze tot geloof kwamen, kwam zijn verdere onderwijs, maar in de Korintebrief is dat dus hetzelfde onderwijs volgens zijn evangelie aan zowel Jood als Griek. Als ik verder onderzoek wat Paulus aanpak in de synagogen of naar de Joden toe was, dan zou dat zijn algemene aanpak kunnen zijn. In Handelingen 13 vinden we een langere toespraak van Paulus in de synagoge, waar hij laat zien hoe Jezus de beloofde Redder is, en hoe wat er met hem gebeurd is naar de Schriften is, dat hij naar de belofte aan de vaders opgewekt is, en dat er nu vergeving van zonden is en rechtvaardiging, wat door de wet van Mozes niet kon, maar nu wel kan door geloof in Hem. Maar dit is in principe de neutrale kern van beide evangeliën (zie ook Hand 15).

Hetzelfde lezen we weer in Handelingen 17, als Paulus de synagoge binnen gaat in Tessalonica. Wat verkondigt hij daar in de synagoge? Dat Jezus de Gezalfde is. En ook hiervoor geldt weer dat de gelovigen in Tessalonica door Paulus in zijn brief aan hen wordt aangeschreven als één groep, met Joden en Grieken, en hij schrijft hen in zijn brief natuurlijk volgens zijn evangelie, niet twee aparte boodschappen. Ook zijn toespraak voor het volk in Handelingen 22 volgt deze algemene kern, en zijn verdedigingen voor Felix, Festus, Herodus en Agrippa wijken evenmin af van deze kern. In 26:6 spreekt hij nog over "de hoop op de belofte die tot onze vaders kwam", maar dat is niet noodzakelijk een verwijzing naar het andere evangelie. In Handelingen 13 verwees hij met de belofte naar de voorzegde dood en opstanding van Jezus, de voorzegde Gezalfde.

Het enige dat zou kunnen wijzen op een andere boodschap of bediening die Paulus voor de Joden had, is dat hij met hen ook sprak over het

koninkrijk van God. Dit lezen we in Handelingen 19:8, als hij in Efeze in de synagoge met de Joden discussieert, of in Handelingen 28:13. Maar het koninkrijk van God is iets dat in beide evangeliën een plaats kent. Het is een rekbaar begrip, het kan slaan op een fysiek koninkrijk, maar ook op de heerschappij van God, en gaat daarmee lang niet altijd over het beloofde koninkrijk. Dit gebruik van het woord koninkrijk in de betekenis van heerschappij is er een die je vindt in meer Griekse teksten, en goed bevestigd is. En de term "koninkrijk van God" komt ook gewoon in de brieven van Paulus terug. Ook dit is dus geen bewijs dat Paulus Joden een ander evangelie verkondigde, een andere bediening onder hen had.

De doop van de leerlingen

Het laatste gedeelte waar we kunnen lezen dat Paulus doopt vinden we in Handelingen 19, waar we lezen:

1 Het gebeurde echter toen Apollos in Korinte was dat Paulus door de bovenste delen kwam, naar beneden kwam naar Efeze en enige leerlingen vond 2 en hij tegen hen zei: " Hebben jullie de heilige geest ontvangen bij het geloven?" Zij echter tegen hem: "Nee, wij hebben ook niet gehoord dat er een heilige geest is." 3 Hij echter zei: "Waarin zijn jullie dan gedoopt?" Zij echter zeiden: "In de doop van Johannes." 4 Paulus echter zei: "Johannes heeft gedoopt in een doop van berouw, tot het volk zeggend dat zij in Hem die komt na hem zouden geloven, dat is, in Jezus." 5 Dit nu gehoord hebbend werden zij gedoopt in de naam van de Heer Jezus. 6 En toen Paulus op hen de handen gelegd had kwam de heilige geest op hen. Bovendien spraken zij in talen en profeteerden.

Dit stuk vertelt over enkelen die alleen de boodschap en doop van Johannes kenden, niet Christus, noch zijn doop, noch de heilige geest. Ze worden dan gedoopt "naar binnen in" de naam van de Heer Jezus. Daarna lezen we dat ze de geest ontvangen door handoplegging. Beide dingen worden met een aorist omschreven. En aoristen achter elkaar geven opeenvolgende handelingen weer, dus het opleggen van de handen en de geest ontvangen volgt op het gedoopt worden. Het is niet hetzelfde. Het voorzetsel geeft aan dat het niet om de substantie gaat waarin ze gedoopt worden, en dat moet dan water zijn, want de geest komt later pas, het voorzetsel geeft aan dat ze door het dopen met de Heer Jezus verbonden worden. Dit betekent meteen dat de waterdoop bij Paulus niet te scharen is onder de waterdoop van Johannes. Het is niet dezelfde doop.

In tegenstelling tot de vermeende lijn in Handelingen, waarbij de waterdoop op de achtergrond verdwijnt en de doop in de geest op de

voorgond komt, doopt Paulus hier nog steeds in water, en gaat de doop in water hier juist weer vooraf aan het ontvangen van de geest. Uit die volgorde valt dus niets over een voortgaande lijn of over prioriteit te halen.

Tot nu toe

Ik heb al de meeste teksten over dopen besproken, maar de belangrijkste moeten we nog bespreken: die in de brieven van Paulus zelf. Voor ik dat doe lijkt het me echter goed op te sommen wat ik tot nu toe geconcludeerd heb, als achtergrond voor wat we in de brieven zullen lezen en onderzoeken.

- Dopen in water vinden we bij Johannes, Jezus en de discipelen en Paulus.
- In de evangeliën en Handelingen is de doop in geest altijd het komen of vallen van de geest op iemand, in combinatie met wonderlijke gaven, zoals het spreken in talen of profeteren. Dat gaat niet over het hebben van de geest in je als je tot geloof komt.
- Bij de discipelen is er geen spoor van dat de waterdoop zijn plaats verliest of de doop in geest de overhand neemt. Van begin tot eind, ook na Handelingen 28, is de doop in water bij hen hetzelfde: samen met berouw en geloof dat wat redding brengt, en ook in de toekomst voor het koninkrijk lijkt het nog zijn plek te hebben.
- Ook bij Paulus lijkt dopen in water regelmatig te gebeuren als zijn toehoorders tot geloof komen, maar dat moet dan in een andere betekenis zijn. Het is geen voorwaarde, dus moet het vooral symbolisch zijn. Het is ook niet hetzelfde als de doop van Johannes.
- De gelezen teksten suggereren dat het geen enkel punt was onder het evangelie van Paulus dat zij die tot geloof kwamen, Joden en Grieken, gedoopt werden in water, en het lijkt voor velen, Joden en Grieken, het logische antwoord op hun tot geloof komen.

Dopen in Paulus' brieven

Het is hoog tijd om eens in Paulus' brieven zelf te kijken hoe hij over de doop schrijft. Als de waterdoop inderdaad afgeschaft of vervangen is door de doop in geest, dan moet dat dus in zijn brieven terug te vinden zijn. Laten we teksten waarin Paulus nog spreekt over de waterdoop.

Waterdoop in Paulus' brieven

De eerste tekst waarin de waterdoop in Paulus brieven terugkomt hebben we deels al besproken, deze komt uit 1Korinte:

13 Is Christus gedeeld? Is wellicht Paulus voor jullie gekruisigd? Of zijn jullie in de naam van Paulus gedoopt? 14 Ik dank God dat ik

niemand van jullie gedoopt heb behalve Crispus en Gajus, 15 opdat niemand zou zeggen, dat jullie in mijn naam gedoopt zijn. 16 Ja, ik heb ook nog het huis van Stefanus gedoopt; verder weet ik niet, of ik iemand anders gedoopt heb. 17 Want Christus heeft mij niet afgevaardigd om te dopen, maar om het evangelie te verkondigen, niet met wijsheid van woorden, opdat het kruis van Christus niet leeggemaakt wordt.

Waar we de vorige keer vooral gekeken hebben naar wie Paulus gedoopt had, laten we nu vooral kijken naar hoe Paulus zelf naar het dopen keek. Het feit dat hij enkelen gedoopt had in Korinte en dat de rest door anderen gedoopt werd, nadat ze door zijn evangelie tot geloof gekomen waren, laat zonder meer zien dat er ruimte was voor de waterdoop. Wel zegt Paulus hier dat dat niet is waarvoor hij afgevaardigd was. Hij was afgevaardigd om het evangelie te vertellen, en onder dat evangelie was dopen geen voorwaarde, hebben we al gezien.

Er wordt nog eens opgemaakt uit de toevoeging "opdat het kruis van Christus niet leeggemaakt wordt", dat Paulus dus zegt dat dopen het kruis leegmaakt. Maar wat maakt het kruis leeg in deze zin? Is dat het dopen, of het niet afgevaardigd zijn om te dopen? Of is dat het direct voorafgaande, "wijsheid van woorden"? Het staat direct daarna, dus de logische syntactische opbouw van de zin wijst ons naar dat, "wijsheid van woorden", als hetgeen waarop "opdat het kruis van Christus niet leeggemaakt wordt" terugslaat. En dat is ook logisch. Menselijke theorieën, menselijke wijsheid, ja, dat gaat niet samen met de dwaasheid van het kruis, en dat is ook precies wat hij in het vervolg ook schrijft:

18 Want het woord van het kruis is voor wie omkomen inderdaad dwaasheid, maar voor ons die gered zijn is het een kracht van God. 19 Want er staat geschreven: "Ik zal de wijsheid van de wijzen te gronde richten, en de intelligentie van de intelligenten zal Ik afwijzen." 20 Waar is de wijze? Waar is de schriftgeleerde? Waar is de redetwister van dit tijdperk? Maakt God de wijsheid van deze wereld juist niet dwaas? 21 Want, daar nu, in de wijsheid van God, de wereld door de wijsheid God niet kent, acht God het goed door de dwaasheid van de herautsbodschap te redden wie geloven, 22 want Joden verzoeken tekenen en Grieken zoeken wijsheid, 23 wij verkondigen echter een gekruisigde Christus, voor Joden inderdaad een strik, voor natiën echter dwaasheid, 24 maar voor hen die geroepen zijn, zowel voor Joden als voor Grieken, is Christus Gods kracht en Gods wijsheid, 25 omdat het dwaze van

God wijzer dan mensen is en het zwakke van God sterker dan mensen is.

Wat staat er in dit stuk tegenover het kruis? Is dat dopen? Nee, het is wijsheid van de wereld. Stellen dat dopen volgens Paulus het kruis leeg maakt op basis van deze verzen is ook problematisch omdat direct eraan voorafgaat Paulus stelt zelf onder de Korintiërs gedoopt te hebben. Deze lezing lijkt me dus onterecht. Je zou kunnen zeggen dat dopen het kruis van Christus leeg maakt als je het tot ritueel verheft, met allerlei menselijke vormen, en dat tot voorwaarde maakt en daar vanalles vanaf laat hangen. Dat kan je inderdaad scharen onder "menselijke wijsheid" die weg leidt van de genade, het beeld tot eigen werkelijkheid maken en tot rite verheffen. Wellicht, maar dat moeten we niet in deze tekst lezen. Het dopen in deze tekst gaat over het dopen dat Paulus zelf deed, en kán daarom niet iets zijn dat vervolgens zijn eigen evangelie ondermijnde.

Een andere mogelijke verwijzing naar waterdoop in de brieven van Paulus vinden we in diezelfde Korintebrief, in hoofdstuk 15:

29 Anders, wat zullen zij doen die dopen voor de doden? Indien de doden helemaal niet opgewekt worden, waarom ook dopen zij voor hen?

Dit is een erg cryptisch vers, waar veel mensen moeite mee hebben. Wijst dit naar een of andere onbekend gebruik, dat doden gedoopt worden? De Engelse CV lost het probleem op door wat leestekens anders te plaatsen. Zij vertalen, als je het weer omzet in het Nederlands:

29 Anders, wat zullen zij doen die dopen? Het is voor de doden, indien de doden helemaal niet opgewekt worden. Waarom ook dopen zij voor hen?

Dan zou de uitleg simpelweg zijn dat, omdat er geen opstanding is, dopen ook geen zin heeft, dus het is "voor de doden". Deze vertaling is niet uit te sluiten, het Grieks kent immers geen leestekens, maar het is niet de meest waarschijnlijke vertaling. Dan zou de zin beginnen met voorzetsel ("voor de doden"), wat ongebruikelijk is, en alleen gebeurt als er erg veel nadruk op dat gedeelte staat. Syntactisch gezien is de huidige NCV vertaling de meest waarschijnlijke. Ook omdat het "waarom ook dopen zij voor hen" uiteindelijk alsnog zegt wat men met deze andere vertaling probeerde te vermijden: zij dopen voor hen, voor de doden. Dit "voor", van het voorzetsel met het trefwoord "ten behoeve van", wordt ook niet goed verklaard in deze uitleg.

Hoe de vertaling dan uitgelegd dient te worden is een volgende stap, maar ook een waar we moeilijk recht aan doen in enkele zinnen. Dit is misschien wel het meest besproken vers van deze brief, en vanaf de tweede eeuw zijn er meer dan veertig verschillende uitleggen opgeschreven wat dit moge betekenen, van het dopen van levenden die later sterven en daarom als doden aangeschreven worden, het dopen als sprekend over martelaarschap, het dopen als het wassen van de doden, tot het daadwerkelijk dopen ten behoeve van reeds overleden mensen. De Studiebijbel merkt deze passage aan als een waar mogelijk nog de andere figuurlijke betekenis van dopen terugkomt: het ondergedompeld worden in iets, hier in rouw, verdriet, zorgen voor de doden. In alle gevallen is de praktijk zinloos als de doden niet opstaan, wat het echte punt is van deze passage, en verder is het niet van belang voor onze studie te weten wat hier precies bedoeld wordt.

Een laatste mogelijke directe verwijzing naar de waterdoop in de brieven van Paulus vinden we in Titus 3:

4 Toen echter de mildheid en de menslievendheid van onze Redder, God, verschenen was, 5 niet uit werken die in rechtvaardigheid zijn, die wij doen, maar in overeenstemming met Zijn barmhartigheid, redde Hij ons door het bad van wederwording en vernieuwing van heilige geest, 6 die Hij rijkelijk over ons uitgegoten heeft door Jezus Christus, onze Redder, 7 opdat wij, gerechtvaardigd in Zijn genade, erfgenamen worden, overeenkomstig de hoop op leven gedurende de tijdperken.

Wat bedoelt Paulus hier met "het bad van wederwording"? Hier zou makkelijk de waterdoop in gelezen kunnen worden. Dat onze redding alleen door de doop in water zou komen, is tegengesteld aan wat we tot nu toe over de waterdoop bij Paulus gelezen hebben, en tegengesteld aan wat er direct aan voorafgaat. We zijn gered, niet uit werken, maar in overeenstemming met Zijn barmhartigheid, in genade. Wat is dat bad van wederwording? Het bad spreekt wel van reiniging, en wederwording gaat over vernieuwing, en het lijkt mij waarschijnlijker dat het precies is wat erna staat: vernieuwing (en reiniging) door de heilige geest. Dat strookt het beste met hoe Paulus elders over dopen en onze redding spreekt. Onderdeel van onze redding is dat Zijn geest in ons gekomen is en ons veranderd heeft. Dat is wat Paulus hier dan met beelden zou omschrijven.

Andere dopen

De overige keren dat Paulus over dopen spreekt, is uit de context niet direct op te maken dat het over dopen in water gaat, of staat soms expliciet erbij dat er ergens anders in gedoopt wordt, en gebruik Paulus dopen figuurlijk,

om te wijzen op wat er door de geest gebeurd is met ons. Zo lezen we in Romeinen 6:

3 Of zijn jullie onwetend dat al wie gedoopt zijn in Christus Jezus, in Zijn dood gedoopt zijn? 4 Wij werden dan begraven met Hem door de doop in de dood, opdat, evenals Christus opgewekt is uit de doden door de heerlijkheid van de Vader, zo ook wij in nieuwheid van leven zouden wandelen.

Hier innoveert Paulus, door dopen op een figuurlijke manier te gebruiken die we eerder nog niet zagen. We zijn niet alleen "naar binnen in" Christus Jezus gedoopt, maar ook "naar binnen in" Zijn dood. Dit voorzetsel, naar binnen in, duidde volgens de eerdere studie op het doel van het dopen of waarmee we verbonden worden door het dopen.

Merk overigens op dat, hoewel "in Zijn dood gedoopt zijn" duidelijk figuurlijk is, "gedoopt zijn in Christus Jezus" dit niet duidelijk is. Tot nu toe was dopen in een naam of titel juist altijd een verwijzing naar de waterdoop. In dat geval zegt Paulus hier dat als je in water laat dopen, dit figuurlijk betekent dat je één wordt met Christus Jezus in zijn doop, dat we met Hem begraven worden om ook met hem opgewekt worden uit de dood. "Dopen" zonder verdere aanduiding was eigenlijk altijd dopen in water, niet "doop in geest". Zo worden deze woorden traditioneel ook uitgelegd, als gedoopt zijn in water, in de naam van Christus Jezus. Dat lijkt ook de meest voor de hand liggende lezing hier. Als dat zo is, dan lijkt ook deze opmerking te suggereren dat de gelovigen die Paulus aanschrijft in Rome, de "jullie", gedoopt waren in water, maar dat zij blijkbaar nog niet volledig helder hadden waar dat als beeld naar verwees. Dat ze gedoopt zouden zijn zou niet vreemd zijn, aangezien de gemeente in Rome ook voor een groot deel bestond uit Joden, en voor hen dit een bekend gebruik was dat hoorde bij het tot geloof komen. Net als in Korinte waren dan velen zo niet allen gedoopt in water, zoals het gebruik was in Handelingen.

Wat hier tegenin gebracht wordt, is dat de tekst dan lijkt te zeggen dat je alleen in Christus gedoopt bent, als je in water gedoopt bent. Zonder deel te krijgen aan Christus kan je niet gered worden. Is dopen in water dan toch een voorwaarde geworden? Hier zit een redentiefout in. Allen die gedoopt zijn, zijn in Christus gedoopt. De omkering van die bewering is niet noodzakelijk waar. Alle Nederlanders zijn mensen, niet alle mensen zijn Nederlanders. Als je niet een Nederlander bent, betekent dat dus niet dat je geen mens bent. Allen die in Christus gedoopt zijn, als dat op water slaat, dat zijn allemaal gelovigen, en voor hun geldt dat ze in Zijn dood gedoopt zijn. Dat betekent dan dus niet automatisch dat als iemand dat beeld van de

waterdoop niet ondergaan ben, dat hij er dan automatisch niet bij hoort, niet met Christus gestorven en opgestaan is. Paulus heeft hier te maken met de situatie waarin alle gelovigen in Rome al gedoopt zijn, en kan dit dan zeggen. Hij hield geen rekening met de situatie in onze gemeente, waar dat niet het geval is.

Paulus koppelt in deze tekst ieder geval een beeld aan het dopen. Hij gebruikt het om te omschrijven wat er geestelijk met ons gebeurd is, dat wij met Christus gestorven en opgestaan zijn. Dat betekent dan in de praktijk zoveel als dat we ons oude leven achter ons laten en een nieuw leven leven, een leven in dienst van God en van de rechtvaardigheid.

In de eerste brief aan de Korintiërs gebruikt Paulus dopen ook nog tweemaal figuurlijk. Eerst in hoofdstuk 10, sprekend over het volk:

1 Want ik wil niet dat jullie onwetend zijn, broeders, dat onze vaders allen onder de wolk waren en allen door de zee gekomen zijn, 2 en allen in Mozes gedoopt zijn in de wolk en in de zee, ...

Ook hier is het gebruik van voorzetsels weer consequent. Ze werden gedoopt naar binnen in Mozes, dus werden door de ervaring één met Mozes. En het middel waardoor dit gebeurde staat met het voorzetsel "in" gegeven: in de wolk en in de zee.

Het tweede figuurlijke gebruik vinden we in hoofdstuk 12, waar we lezen:

12 Want net zoals het lichaam één is en veel leden heeft, maar alle leden van het éne lichaam, velen zijnd, één lichaam zijn, zo ook Christus. 13 Want in één geest ook zijn wij allen tot één lichaam gedoopt, hetzij Joden, hetzij Grieken, hetzij slaven, hetzij vrijen, en allen zijn met één geest gedrenkt. 14 Want ook het lichaam is niet één lid, maar velen.

Hoewel ook het vorige figuurlijke dopen sprak over een geestelijke waarheid, wordt hier over een andere waarheid en een andere figuurlijke doop gesproken: wij allen zijn "in" één geest "naar binnen in" één lichaam gedoopt. Hier geeft het "naar binnen in" duidelijk het doel aan, terwijl "in" geeft wat deze waarheid tot stand brengt: de geest.

Zoals al eerder gezegd is, is dit niet de "doop in geest" waar we in de evangeliën en handelingen over lezen. Dat was een doop waarbij de heilige geest op iemand kwam of viel en wat gepaard ging met wonderlijke gaven. Daarvan is hier geen sprake. Paulus gebruikt het beeld hier om te duiden

wat de geest heeft gedaan: ons eengemaakt. Er is in tegenstelling tot dopen in water en het eerdere dopen in geest geen verwijzing naar een specifieke handeling op een bepaald tijdstip, meer een algemene waarheid.

Dan vinden we dopen nog genoemd in Paulus' brief aan de Galaten, in hoofdstuk 3:

26 Want jullie zijn allen zonen van God door het geloof in Christus Jezus. 27 Want al wie in Christus gedoopt zijn, doen Christus aan, 28 in Wie noch Jood noch Griek is, noch slaaf noch vrije, noch mannelijk of vrouwelijk, want jullie zijn allen één in Christus Jezus.

We hebben hier in het gedeelte eenzelfde uitdrukking als in Romeinen 6, "al wie naar binnen in Christus gedoopt zijn", waar weer dezelfde twee uitleggen aan te geven zijn. Traditioneel wordt het uitgelegd als in water gedoopt zijn in de naam van Christus. Dat is ook hier weer de voor de hand liggende lezing, en dan zouden ook velen zo niet allen van de Galaten gedoopt zijn nadat ze tot geloof kwamen. En zoals dopen altijd een bepaalde eenwording met anderen of met Christus uitbeelde, zo dan ook hier. Dit beeld wordt dan versterkt met "Christus aandoen", en dat "allen één in Christus Jezus" zijn. Evengoed lezen anderen hier de geestelijke doop in, dat is, hoe Paulus het beeld van dopen figuurlijk gebruikt voor het werk dat de geest gedaan heeft, dat hij ons één gemaakt heeft (1Kor 12:13). Dit is mogelijk, maar gezien wat we tot nu toe gelezen hebben niet het meest voor de hand liggend.

Een laatste keer, buiten Efe 4:5, dat Paulus het over dopen heeft, vinden we in Kolossenzen 2:

11 In Hem ook zijn jullie besneden met een besnijdenis, niet met handen verricht, in het afstropen van het lichaam van het vlees, in de besnijdenis van Christus, 12 gezamenlijk met Hem begraven in de doop. In Hem ook zijn jullie gezamenlijk opgewekt, door het geloof in de werkzaamheid van God, Die Hem heeft opgewekt uit de doden;

Dezelfde redenatie als in Romeinen 6 en Galaten 3 komt ook hier weer terug. De doop wordt genoemd, maar kan (en wordt) twee kanten op worden uitgelegd. Traditioneel als waterdoop, wederom het meest voor de hand liggend, waarbij wij in de waterdoop uitbeelden dat we met Hem begraven zijn. Of als het figuurlijke gebruik van dopen, wijzend op het werk van de geest in ons. Hier gaat het dan wel om een ander werk van de

geest dan in 1Kor 12:13. Niet om onze eenmaking in één lichaam, maar dat we, net als in Romeinen 6 dat we met Hem gestorven en opgestaan zijn. Maar wederom, de teksten maken niet duidelijk om welke doop het gaat.

Wat kunnen wij nu met dopen?

Nu we deze ontwikkeling van de doop zien, wat betekent dit voor vandaag? Zouden wij nog mensen in water kunnen dopen? Hebben rituelen en beelden nog een plaats in deze tijd van volkomenheid? Laten we dat eerst bekijken.

Rituelen en beelden

Sommige gelovigen wijzen de waterdoop af als rite, als een beeld, een schaduw van het echte, en nu met de volkomenheid het echte, het geestelijke gekomen is, zijn dan niet alle riten afgeschaft? En is dan toch weer dopen niet teruggaan naar de schaduw? Ja, is dat, uit de wens het weer tastbaar te maken, niet teruggaan naar het vlees, naar het wereldse?

Twee teksten die daarvoor wel eens aangehaald worden zijn Efe 2:15 en Kol 2:16. Laten we eerst naar de tekst uit Efeze kijken:

13 Nú echter, in Christus Jezus, zijn jullie, die eens veraf waren, nabijgekomen door het bloed van de Christus. 14 Want Hij is onze vrede, Die beiden één maakte en de middenmuur van de stenen omheining (de vijandschap in Zijn vlees) wegbrak 15 en de wet van geboden in inzetten buiten werking stelde, opdat Hij de twee in Zichzelf tot één nieuwe mensheid schept, vrede makend, 16 en beiden in één lichaam met God door het kruis geheel verzoent, de vijandschap erin gedood hebbend.

Het gaat dan om de frase "de wet van geboden in inzetten". Wat betekent deze cryptische frase? Er wordt verwezen naar de wet, en dat daar geboden in voorkomen is duidelijk. Wat zijn de inzetten? Zijn dat de riten die afgeschaft zijn? Dit woord wijst niet zozeer naar riten. Het heeft de algemene betekenis van "een set regels die nageleefd moeten worden", inderdaad, inzetten. Het woord wordt als zodanig gebruikt voor de inzetting van de keizer voor een volkstelling (Luc 2:1), de inzetten die de apostelen als basisregels meegaven aan de natiën (Hand 16:4), algemeen de inzetten van de keizer (Hand 17:7) en de twee teksten die we hier bespreken, dus ook in Kol 2:

12 ... In Hem ook zijn jullie gezamenlijk opgewekt, door het geloof in de werkzaamheid van God, Die Hem heeft opgewekt uit de doden; 13 ook jullie die dood zijn voor de misstappen en de voorhuid van jullie vlees. Hij maakt ons gezamenlijk levend met Hem, ons genade geschonken hebbend voor alle misstappen, 14 het door de inzettingen tegen ons gerichte handschrift uitgewist hebbend dat ons vijandig was. En dit heeft Hij uit het midden weggenomen door het aan het kruis te nagelen.

In de Septuagint komt het nauwelijks voor, maar daar en in andere Koine Griekse teksten wordt het woord gebruikt voor zowel wettelijke inzettingen, als voor de gebruiken en wetten van de Joden. Het bijbehorende werkwoord vinden we alleen in Kol 2:

20 Indien jullie dan tezamen met Christus afgestorven zijn aan de grondbeginselen van de wereld, waarom laten jullie je, als levenden in de wereld, onder inzettingen plaatsen: 21 dat je niet zou aanraken of proeven of beroeren, 22 wat alles tot bederf is door verbruik in overeenstemming met de voorschriften en onderwijzingen van mensen?

Waar gaan deze teksten dan over? Wat zijn de inzettingen die afgeschaft zijn? Als het woord voor inzettingen ook gebruikt wordt om naar de wet te wijzen, dan is Efe 2:15 zonneklaar. De wet van geboden in inzettingen verwijst in zijn geheel dan naar de wet, die in de weg stond dat Jood en heiden één konden worden in de nieuwe mens. Kol 2:14 is wat cryptischer. Ook dat zou naar de wet kunnen wijzen, al trekt het verwante werkwoord in vers 20 het breder, naar inzettingen van mensen, traditie etc. De verwijzing naar het document van de apostelen in Handelingen 15 en 16 wordt ook met hetzelfde woord aangegeven, maar het is niet duidelijk hoe dit het eenworden in de weg stond of tegen hen gericht was. Hoe dan ook, ik lees hier niet in dat ritelen of beelden zoals de doop en de maaltijd afgeschaft zijn. Bij de maaltijd staat zelfs dat wij dat zouden doen "totdat Hij (de Heer) ook komt." Dit laat volgens mij zien dat de maaltijd nog niet afgeschaft is. Voor zover we weten is de Heer niet tussen het schrijven van de Korintebrief en onze tijd teruggekomen.

Wat de doop betreft is dopen inderdaad een fysiek beeld van een geestelijke reiniging. Maar dat is het altijd al geweest, vanaf Johannes. Het was dus geen schaduw van het werkelijke dat later kwam. Dat is ook niet veranderd met de volkomenheid. Er is in de volkomenheidsbrieven niets wezenlijks veranderd aan hoe over de doop geschreven wordt. Waar de fysieke doop naar verwijst, dat is niet daar ineens werkelijk geworden.

Deze redenering, dat dopen (en de maaltijd) als beeld teruggaan naar de schaduw is, terug naar het vlees terwijl alleen het geestelijke overblijft, komt volgens mij niet overeen met hoe de schrift over deze rituelen schrijft. Zeker over de maaltijd, waar zo duidelijk expliciet bij staat dat we dit zouden doen tot de Heer komt. Blijkbaar kent God ons beter, en weet dat veel mensen een zichtbaar beeld nodig hebben om een geestelijke waarheid te snappen, en blijkbaar is dat geen probleem. Als dat juist helpt te herinneren en te beseffen wat er gebeurd is en wat waar is, werkt het alleen maar ten goede. Dat bestempelen als vleselijk, werelds, terug naar de schaduw e.d. is veel te kort door de bocht, een conclusie die je niet op basis van deze verzen kan trekken lijkt mij.

Tot nu toe

Laten we, voor we naar de laatste tekst gaan, nog eenmaal op een rijtje hebben wat we tot nu toe gezien hebben bij Paulus, als het gaat om dopen. Wat dopen in water onder Paulus betekent lijkt duidelijk:

- Het is niet noodzakelijk, hij roept er niet toe op, het is geen voorwaarde
- Het is niet zo dat de rite zelf iets geestelijks doet, het beeld uit wat er geestelijk al met ons gebeurd is

Maar toch kan er meer gezegd worden over dopen:

- Ook bij Paulus lijkt dopen in water vaak te gebeuren als zijn toehoorders tot geloof komen, bij Joden en Grieken, maar dat moet dan in een andere betekenis zijn. Het is geen voorwaarde, dus moet het vooral symbolisch zijn. Die symbolische waarde werkt Paulus uit in Romeinen 6: met Hem sterven en opstaan.
- Er is in Handelingen geen aanwijzing dat dopen in water langzaam vervangen werd door dopen in geest bij Paulus.
- In de brieven van Paulus is er niet één duidelijke "doop in geest". Naast enkele teksten die op de letterlijke waterdoop lijken te wijzen, zijn er teksten die op verschillende manieren dopen figuurlijk gebruiken, om verschillende geestelijke waarheden duidelijk te maken. Er is:
 - De doop in Zijn dood
 - De doop in één geest tot één lichaam
 - Begraven met Hem in de doop
- In de brieven van Paulus vinden we nergens een oproep tot dopen in water, maar tot nu toe ook nergens dat dopen in water wordt afgeschaft, wordt vervangen door de doop in geest of iets dergelijks. In tegendeel. We vinden verschillende teksten die, als we ze letterlijk nemen, suggereren dat vrijwel al Paulus lezers gedoopt waren in water.

Één doop

Laten we als laatste nog Efeze 4:5 bespreken, de tekst die vaak wordt aangehaald om te bewijzen dat de doop in water afgeschaft is:

1 Ik spreek jullie dan aan, ik, de gebondene in de Heer, te wandelen de roeping waardig waarmee jullie geroepen zijn, 2 met alle nederige gezindheid en zachtmoedigheid, met geduld elkaar verdragend in liefde, 3 je beijverend de eenheid van de geest te bewaren in de band van de vrede: 4 één lichaam en één geest, zoals jullie ook geroepen werden in één hoop van jullie roeping; 5 één Heer, één geloof, één doop, 6 één God en Vader van allen, Die is over allen en door allen en in allen.

Volgens Paulus is er volgens deze tekst maar één doop. Net als bij eerdere teksten kunnen we echter van deze tekst zeggen dat het niet duidelijk is waar Paulus naar verwijst. Traditioneel wordt dit gelezen als de waterdooop. Dat kan je er inderdaad in lezen, en degenen die dat doen ontkennen daarmee niet dat Paulus elders de doop figuurlijk gebruikt voor wat de geest in ons gedaan heeft. Maar zij zeggen: er is nog één letterlijke doop, in water, en natuurlijk kan je dat op meerdere manieren nog figuurlijk gebruiken. Dat kan je er dus in lezen. Je kan ook zeggen: er is nu nog maar één doop die werkelijk iets in ons uitwerkt, dat is de "dooop in de geest" bij Paulus, als hij dopen, weliswaar figuurlijk, gebruikt om aan te geven wat de geest allemaal in ons gedaan heeft, hoe het ons één heeft gemaakt, en hoe het ons met Hem laat sterven en opstaan. Dat kan je er inderdaad in lezen. Maar ook daarmee hoef je niet te ontkennen dat naast deze ene doop die werkelijk wat veranderd in ons, je natuurlijk de vrijheid hebt dit fysiek uit te beelden met een symbolische waterdooop, zoals onder Paulus dus ook regelmatig gebeurde in de gemeenten waar hij kwam. Dat was heen enkel punt onder zijn evangelie van genade. Dus ja, je kan ook de "geestelijke doop" als ene doop erin lezen, al moet ik wel opmerken dat bij Paulus er niet echt zo duidelijk sprake is van een enkele geestelijke doop, maar van meerdere verschillende figuurlijke toepassingen van het woord "dooop" als beeld van wat geestelijk in ons gebeurd is.

Waarom laat ik het zo in het midden? Waarom kies ik niet een meest waarschijnlijke uitleg en verkondig die stellig? Mijn punt is juist dat de teksten cryptisch zijn, en dat we misschien juist te stellig elkaar aanvallen met deze teksten. Ook Efeze 4:5 zouden we niet gebruiken om de discussie dood te slaan. Hoe je hem ook uitlegt, het veranderd niets aan wat de waterdooop onder Paulus betekende, en het belang van de verschillende figuurlijke geestelijke toepassingen er van.

Ik denk ook dat we de tekst van Efeze 4 geen recht doen als we alleen maar focussen op "één doop", en dan het gedeelte lezen alsof Paulus ons wil duidelijk maken welke doop wel en welke doop niet van toepassing is. Daar gaat de tekst niet over. Waar roept Paulus ons hier toe op? De eenheid van de geest te bewaren. Het is de geest die ons een maakt, en die eenheid zouden we bewaren. Hoe? Door te bewaren dat we één lichaam zijn. Klopt, we zijn het lichaam van Christus, met alle gelovigen. Er zijn niet meerdere lichamen, zoals er vandaag zo vele kerken zijn. Toch zijn we allen één lichaam. Christus is ongedeeld. En het is ook één geest die God ons allemaal gegeven heeft. We hebben allemaal dezelfde hoop van onze roeping. We hebben maar één Heer, één geloof, en dus ook één doop. Het gaat er hier niet om welke doop wel en welke niet, maar dat jouw buurman, die jij in een ander hokje heb gezet als iemand die het anders ziet, die niet bij jouw clubje hoort, dat juist die buurman erbij hoort. Jij en hij hebben dezelfde geest, roeping, Heer, doop, hetzelfde geloof, dezelfde God en Vader. Dus waarom maak jij scheiding? Laten we de tekst vooral zo lezen.

Dopen in water onder de genade

Als dopen in water onder Paulus nooit echt weg lijkt te zijn gegaan, maar het geen punt was onder zijn evangelie, zou het dan misschien toch kunnen om onder de genade te zijn én je in water te laten dopen? De vraag "mag je je nu nog in water laten dopen", is de verkeerde vraag. Het gaat niet om mogen. Dat zegt Paulus ook tegen de Korintiërs, die beweerden dat alles geoorloofd was. Ja, dat is zo, maar is het nuttig? Bouwt het op?

Dat is ook hoe we over dopen moeten praten. We lezen geen oproep van Paulus, maar tegelijkertijd gebeurde het regelmatig onder zijn evangelie. En nu? Bouwt het op? Wat veel mensen tegen staat is dat dopen vaak wordt uitgelegd als iets dat moet om gered te worden, dat erbij hoort, dat een belangrijke stap in je geloofsontwikkeling is, een voorwaarde om bepaalde taken te mogen uitvoeren. Inderdaad, dan kan je vragen of dat past onder de genade, of dat wel opbouwt. Maar waar we voor moeten waken is dat we de genade wettisch gaan uitleggen. "Het is genade, dus je mag niet dopen." Dan is genade een wet geworden. Heb je dan juist niet de genade leeg gemaakt? Dus beter is die vraag of het nuttig is, of het opbouwt.

Maar als een jongere het een mooi beeld zou vinden, het hem zou helpen om voor ogen te krijgen wat er geestelijk met ons gebeurd is, wat is er dan tegen? Als we het uitleggen als wat het is, geen voorwaarde, niet op zichzelf iets dat iets toevoegt, maar het verwijst als beeld naar wat geestelijk al voor ons geldt, dan zou ik zeggen dat het nuttig is, dat het opbouwt. En zeker als ik zie hoe normaal het was bij Paulus dit beeld toe te passen, dan doen we er misschien nu te krampachtig over.

